

ВИСНОВКИ

Розглядаючи технопарк як самостійну форму науково-виробничої діяльності регіональних виробничих структур, необхідно проаналізувати відповідну систему управління цими утвореннями. У широкому сенсі слова управління технопарком – це регламентована нормами права, діяльність виробничих підприємств, державних інститутів, наукових і некомерційних організацій, спрямована на вдосконалення технологічної основи суспільства шляхом формування організаційно-економічних передумов для впровадження результатів науково-технічного прогресу у виробництві.

Як практична діяльність, управління технопарком являє собою сукупність дій і операцій по забезпеченню організаційних і фінансових умов для ведення інноваційної діяльності та вдосконалення технологічної основи виробництва, а також стимулювання її із застосуванням специфічних адміністративних, фінансових, правових, інформаційних та інших заходів. Ресурси, які використовуються при управлінні технопарковою діяльністю, характеризують цю діяльність як елемент цілісної системи управління регіональним розвитком.

Управління технопарками припускають комбінацію заходів технічного, економічного, організаційного та правового характеру.

Визначення їх поєднання і вибір конкретної комбінації має ґрунтуватися на порівнянні досягнень ефективності від реалізації, удосконалених існуючих механізмів функціонування інфраструктури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блінов А. Технопарки: сутність, проблеми формування / А. Блінов // Маркетинг. — 1997. — № 3. — С. 91—97.
2. Вахтіна Н. Технопарки як форма підтримки малого підприємництва (досвід Голландії) / Н. Вахтіна, О. Долгова // Світова економіка і міжнародні відносини — 1996. — Вип. № 6. — С. 130—135.
3. Інноваційний розвиток промисловості України / [О. І. Волков, М. П. Динисенко, А. П. Гречан та ін. ; під ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка]. — К. : КНТ, 2006. — 648 с.
4. Іжевський В. В. Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності підприємства / В. В. Іжевський // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. — Львів : РВВ НЛТУ України, 2010. — Вип. 20.3. — С. 121—127.
5. Наукові парки інноваційного підприємництва. Технопарк : монографія / І. Г. Грабар [и др.] ; Житомирський національний агроекологічний ун-т. — Житомир : ЖНАЕУ, 2009. — 347 с.
6. Третьяк В. П. Кластеры предприятий: пути создания и результативность функционирования / В. П. Третьяк. — М. : Август Борг, 2006. — 132 с.
7. Фияксель Э. А. Роль инновационного кластера в формировании РИС (региональной инновационной системы) / Э. А. Фияксель, М. Г. Назаров // Инновации. — 2009. — № 6(128). — С. 86—88.
8. Федулова Л. І. Економіка знань : підруч. / Л. І. Федулова. — К. : НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2009. — 600 с.

УДК 658.15/5:621(477)

СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Северина С.В., аспірант

Запорізького національного університету

У статті досліджено стан підприємств машинобудівної галузі України. Зокрема, проаналізовано обсяг та структуру виробництва та реалізації основних видів продукції, фінансові показники діяльності, визначено найбільш поширені проблеми та першочергові заходи щодо їх усунення.

Ключові слова: машинобудування, динаміка, обсяг, структура, проблеми.

Северина С.В. СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследовано состояние предприятий машиностроительной отрасли Украины. В частности, проанализированы объем и структура производства и реализации основных видов продукции, финансовые показатели деятельности, определены наиболее распространенные проблемы и первоочередные мероприятия по их устранению.

Ключевые слова: машиностроение, динамика, объем, структура, проблемы.

Severina S. CONDITION OF MACHINE-BUILDING INDUSTRY / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article examines the state of machine-building industry in Ukraine. In particular, the analysis of the volume and structure of production and sales of major products, financial performance, identifying the most common problems and urgent measures to eliminate them.

Key words: machine-building industry, dynamics, volume, structure, problems.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Машинобудівний комплекс – один із провідних в промисловості України. Від ефективності його діяльності залежить стан інших галузей промисловості, які машинобудування забезпечує засобами виробництва. Окрім того, значна частина виробленої продукції експортується, тож необхідний постійний моніторинг саме цій сфері виробництва, для забезпечення високої конкуренції української продукції, що визначає актуальність цієї статті.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження інформаційних джерел, які присвячені аналізу розвитку машинобудівних підприємств, дають підстави стверджувати, що проблема забезпечення стійкого функціонування українських підприємств машинобудівної галузі в сучасних умовах, потребує подальшого доопрацювання, а цілісної концепції ефективного управління всім машинобудівним комплексом в умовах нестабільного розвитку економіки і досі не розроблено.

Питання змісту, особливостей функціонування та методології управління машинобудівними підприємствами стали предметом наукових досліджень вітчизняних вчених, таких як О. Кузьмін, В. Ситніченко, М. Колісник, О. Шапуров, О. Ареф'єва, Л. Бондаренко, А. Кіслов [1-7] та ін. У своїх наукових працях автори акцентують увагу на важливості розвитку машинобудування для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, аналізують проблеми галузі, пропонують шляхи вирішення проблем, що постають на шляху розвитку галузі. Проте багато питань залишаються і досі невизначеними з причини постійної зміни економічної ситуації в країні, що також накладає відбиток на машинобудівну галузь. Зокрема, такими питаннями є розширення обсягів виробництва, зростання інвестиційної привабливості, пошук нових ринків збуту.

Ситуація машинобудівної галузі доволі неоднозначна, очевидних тенденцій до зростання, або до спаду визначити складно. Але однозначно існують проблеми, які мають бути вирішені, а це стане можливим за аналізу останніх статистичних даних по галузі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження сучасного стану машинобудівних підприємств, а також проблем, що перешкоджають їх подальшому розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Машинобудування в розвинутих країнах світу являє собою великий комплекс, який виробляє широкий спектр товарів. У цих країнах на долю машинобудування припадає 30-50% загального обсягу випуску промислової продукції, що забезпечує технічне переоснащення промисловості кожні 8-10 років. При цьому частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу складає 36-45%, у США – 10%, в Росії – 18%. Частка машинобудівної галузі в українській промисловості перевищує 15%, у ВВП складає близько 12% [1]. Не варто також забувати, що саме машинобудування є тісною галуззю світової промисловості, яка виступає носієм наукового прогресу та технологій і сприяє впровадженню досягнень світової науки у виробництво промислових і побутових товарів. Якщо в структурі промислового виробництва та в структурі експорту країни частка машинобудівної продукції є переважною, то можна зробити висновок про достатньо високий рівень конкурентоспроможності економіки в цілому.

Як свідчать дані рис. 1, в обсязі реалізованої промислової продукції машинобудування займає одне з перших місць серед всіх галузей промисловості.

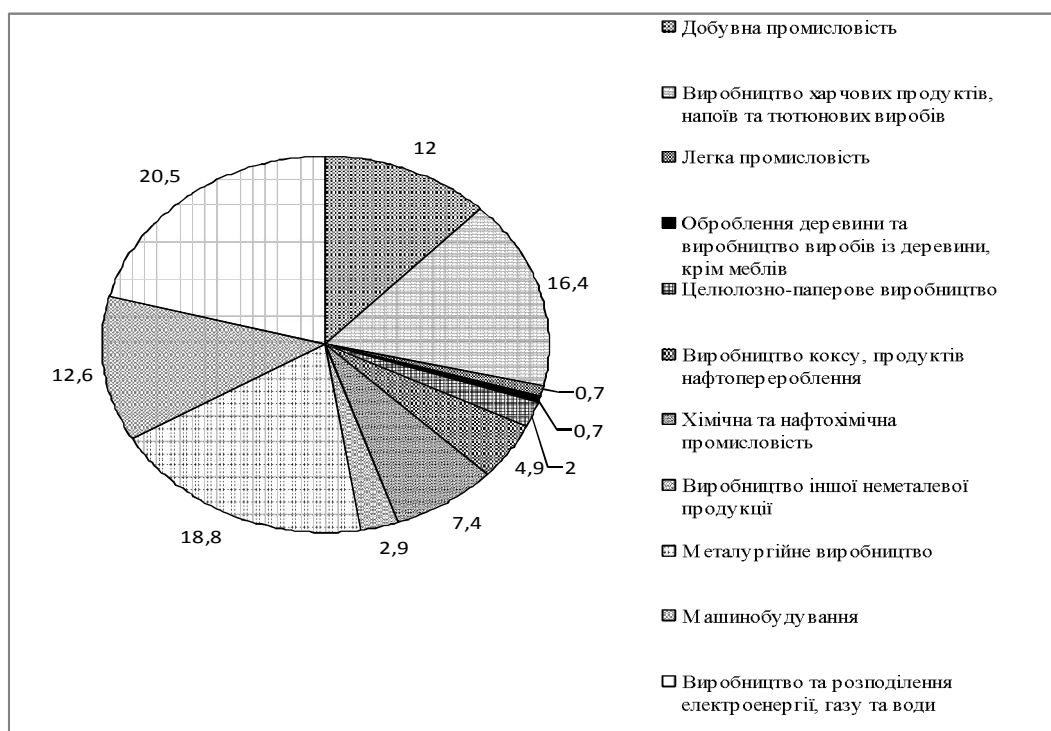

Рис. 1. Обсяг реалізованої промислової продукції за 2012 рік

Джерело: розраховано автором на основі [2]

Структура машинобудування характеризується переважанням металомістких галузей і недостатнім розвитком наукомістких. Як свідчать статистичні дані (рис. 2), за останні роки обсяги виробництва продукції машинобудування значно скоротились. І хоча у 2010, 2011 рр. показали зростання, на даний момент і машинобудування, і промислове виробництво загалом, втратили свої позиції. Найбільшого скорочення машинобудування зазнало у 2009 р., обсяги виробництва галузі скоротилися майже вдвічі, або на 44,9%. Основними причинами цієї ситуації є зниження купівельної спроможності на внутрішньому ринку; відсутність обігових коштів для розвитку виробництва; зниження світової інвестиційної діяльності та відповідне зниження зовнішнього попиту на продукції вітчизняних машинобудівних підприємств [1].

Слід зазначити, що коливання обсягів машинобудівного виробництва значні, що свідчить про сильну залежність галузі від зовнішнього середовища.

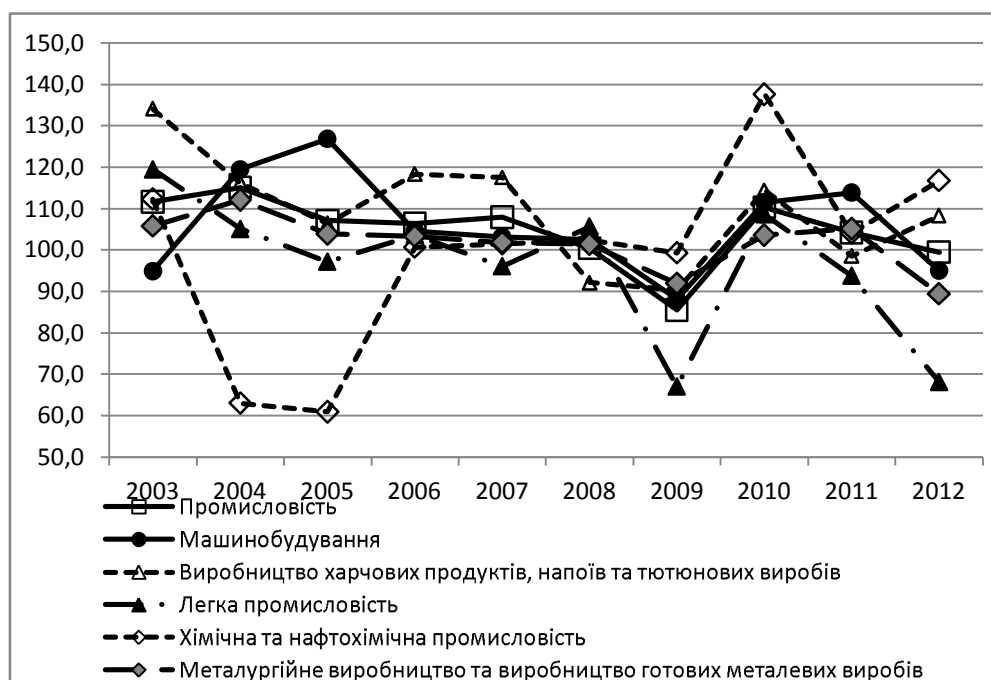

Рис. 2. Індекси промислової продукції за 2003-2012 роки (відсотків до попереднього року)

Джерело: розраховано автором на основі [2]

Зазначимо, що включно до липня 2013 року, негативні тенденції в промисловості збереглися. Так, у січні-липні 2013 р. порівняно з відповідним періодом 2012 р. індекс промислової продукції становив 94,7%, цей же показник у машинобудівній галузі склав лише 86,7% [3].

Загалом падіння промисловості за останні роки доволі очікуване, враховуючи економічну ситуацію та зовнішню кон'юнктуру ринку, яка негативно впливає на основні експортоорієнтовані сектори економіки. Значний негативний вплив на стан машинобудування мали такі фактори: законодавчі зміни в Росії – головного експортера продукції машинобудування (введення утилізаційного збору 1 вересня минулого року), висока вартість залучених ресурсів, посилення фіскального тиску з боку податкових органів, затримки в поверненні ПДВ, а також значна економічна та курсова невизначеність [4].

Відзначимо, що галузь машинобудування є експортоорієнтованою, близько половини продукції реалізується на зовнішніх ринках. Тож основним фактором для зростання обсягів виробництва машинобудівної галузі є попит на закордонних ринках. Більша частина експорту надходить до країн СНД (насамперед до Росії). Поступово налагоджуються відносини з такими країнами, як Індія, Китай, ЄС, а також з країнами Латинської Америки. Головним чином вони закуповують продукцію енергетичного машинобудування (турбіни, компресори, генератори, трансформатори), авіадвигуни, космічну та військову техніку, вагони і кабельну продукцію [5].

Що стосується імпорту, то більше половини з нього припадає на інвестиційне устаткування, автомобілі та іншу техніку. Важке машинобудування займає незначну частину в імпорті. Прослідковується пряма залежність між обсягами імпорту та поширенням кредитування. Так, у 2009 році, внаслідок різкого скорочення кредитних ресурсів спостерігалось скорочення імпортової продукції. У зазначений період відбулось падіння імпорту до 66%, а вже у 2010 році спостерігалось зростання імпорту тієї ж продукції до 32,3% [6].

Рівень експорту галузі 2013 році показав приріст, що склав 1,7% у порівнянні з тим самим періодом минулого року, імпорт – навпаки зменшився на 2,3%. Стан міжнародної торгівлі в машинобудуванні характеризують дані табл. 1.

Таблиця 1 – Товарна структура зовнішньої торгівлі в машинобудівній галузі за I півріччя 2013 року

Назва товарів	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до I півріччя 2012р.	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до I півріччя 2012р.	у % до загального обсягу
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання:	3309227,3	101,7	10,7	6071173,6	97,7	17,4
реактори ядерні, котли, машини	1819699,2	103,3	5,9	3199769,8	88,3	9,2
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби:	1844791,9 ¹	68,5	6,0	2915906,2	69,0	8,3
залізничні локомотиви	1389791,5	67,0	4,5	165596,1	30,1	0,5
засоби наземного транспорту, крім залізничного	168122,0	58,7	0,5	2699905,0	85,8	7,7
літальні апарати	134092,0 ¹	60,4	0,4	40723,7	118,6	0,1
Судна	152786,4 ¹	140,6	0,5	9681,4	1,9	0,0
Прилади та апарати оптичні, фотографічні:	132174,1	102,8	0,4	457203,3	102,3	1,3
прилади та апарати оптичні, фотографічні	130687,2	102,5	0,4	443262,8	102,0	1,3
годинники	1141,8	132,7	0,0	8869,6	121,9	0,0
музичні інструменти	345,1	117,7	0,0	5070,8	95,2	0,0

Джерело: [7]

Машинобудування – галузь для України суперечлива. Загалом держава може пишатися її прибутковістю: у 2012 році чистий прибуток по галузі склав 9640 млн. грн., високим є значення показника рентабельності, що складає 10,2% та перевищує загальний показник по промисловості. Окрім того, спостерігається покращення ситуації в машинобудівній галузі. В усіх сферах виробництва відбулось зростання показника рентабельності (табл. 2) [7].

Таблиця 2 – Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності у 2012 році (млн. грн.)

	Чистий прибуток (збиток)	Результат від операційної діяльності		Витрати операційної діяльності		Рівень рентабельності (збитковості) %	
		2012	2011	2012	2011	2012	2011
Роки							
Промисловість	2023,0	52414,4	81805,4	1569128,7	1742908,8	3,3	4,7
Машинобудування:	9640,8	16412,9	17788,6	161066,5	191449,2	10,2	9,3
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	1193,5	2059,4	1935,8	13902,5	14004,7	14,8	13,8
виробництво електричного устаткування	139,7	845,5	1028,1	20008,9	24905,9	4,2	4,1
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угрупкувань	1527,8	2858,9	3203,4	48528,8	56754,4	5,9	5,6
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	6779,8	10649,1	11621,3	78626,3	95784,2	13,5	12,1

Джерело: [2]

Однак, незважаючи на позитивні тенденції, що спостерігаються в машинобудівній галузі, згідно з тією ж статистикою, тільки половина підприємств є прибутковими (рис. 3).

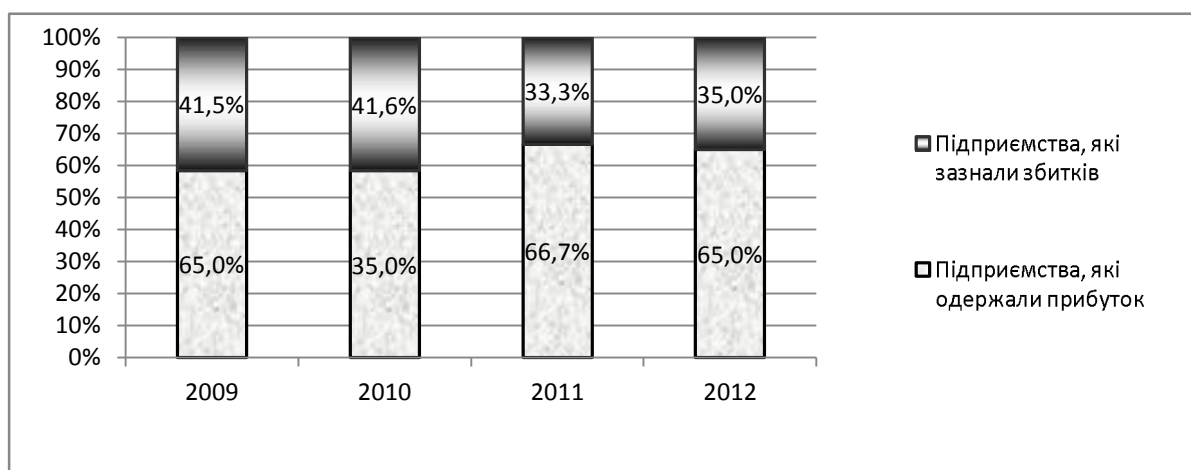

Рис. 3. Фінансові результати підприємств до оподаткування за 2009-2012 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [2]

І хоча ситуація по галузі краща ніж по промисловості взагалі (на 2012 рік лише 59,9% підприємств було прибутковими), все ж таки спостерігається стійка негативна тенденція до зростання частки збиткових підприємств.

Отже, можна зробити висновок, що сучасний стан машинобудівної галузі досить неоднозначний, і неможливо відстежити стабільну позитивну чи негативну тенденцію. Проте можна окреслити весь спектр проблем, які охопили цей сектор промисловості. Серед основних із них: знецінення та коливання курсу національної валюти; залежність машинобудування від кон'юнктури на зовнішніх ринках; зростання частки імпорту у внутрішньому споживанні на 60-70%; висока ціна на зовнішні фінансові ресурси та жорсткі умови їх залучення; нерозвиненість фондового ринку та ринку фінансового лізингу; відсутність підтримки з боку держави; застарілість техніки, низький рівень оновлення основних фондів, відсутність кваліфікованих спеціалістів у сфері управління та виробництва [1].

Тож першочерговими заходами на загальнодержавному рівні мають стати вдосконалення законодавчої бази (сфера науково-технічної та інноваційної діяльності); створення системи ефективного державного стимулювання процесу технічного та технологічного оновлення виробничих фондів; впровадження найновітніших технологій; перехід на виробництво енерго- та ресурсозберігаючих машин і механізмів нового покоління [8].

ВИСНОВКИ

Підприємства машинобудування характеризується високим рівнем загальногалузових ризиків. Попит на продукцію машинобудування характеризується високою чутливістю до загальноекономічних циклів, залежністю від інвестиційної активності, а також доступу до позикового капіталу. Машинобудівний комплекс України є експортоорієнтованим, проте рівень диверсифікації зовнішніх ринків збуту є недостатнім (основними експортерами є Росія та країни СНД). Ріст сектора промисловості зумовлений, переважно, відновленням інвестиційного попиту на зовнішніх ринках. Відновлення внутрішнього ринку залежатиме від відновлення кредитування реального сектора економіки. Тож подальше зростання машинобудівної галузі безпосередньо залежить від розширення зовнішніх ринків та від можливості додаткового залучення фінансових ресурсів у галузь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шифріна Н. І. Стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України / Н. І. Шифріна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 394—399.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Економіка України за січень-липень 2013 року [Електронний ресурс] / Урядовий кур'єр. — Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/ekonomika-ukrayini-za-sichenlipen-2013-roku/>.
4. Украинская экономика — 2013: Непростые времена впереди. Аналитический обзор макроэкономика январь 2013. [Электронный ресурс] / Рейтинговое агенство "Кредит-Рейтинг". — Режим доступа : http://www.credit-rating.ua/img/st_img/AS/2013/28.01.2013/Ukrainian_Economy_January_2013.pdf.
5. Не стій, машино! Українське машинобудування зростає швидше від промисловості [Електронний ресурс] / Інтернет-видання finance.ua — про гроші. — Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2012/07/02/282620>.
6. Аналіз ринку важкого машинобудування [Електронний ресурс] / Рейтинговое агенство "Кредит-Рейтинг". — Режим доступу : <http://www.credit-rating.ua/ua/analytics/analytical-articles/12854/>.
7. Машиностроение Украины нуждается в кадрах и обновлении фондов – лидер рынка [Электронный ресурс] / Портал [Дело.ua](http://delo.ua). — Режим доступа : <http://delo.ua/opinions/mashinostroenie-ukrainy-nuzhdaetsja-v-kadrah-i-obnovlenii-fondov-166586/>.
8. Авдей О. К. Тенденції розвитку машинобудівного комплексу України: сучасний стан та перспективи [Електронний ресурс] / О. К. Авдей // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2011. — С. 143—147. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpaeiv/2011_3/84.pdf.